

Arbeidsledigheten

Kjetil Telle

Arbeidsledigheten har i et par år vært høy i norsk målestokk. Den har vokst fra 3,2 prosent i 2012, og er nå om lag 4,5 prosent. I følge våre prognoser beveger den seg bare sakte nedover i de kommende årene. De siste årene har antall personer som melder seg ledige hos NAV steget mindre, og forskjellen i utviklingen mellom registrerte ledige og ledigheten i arbeidskraftundersøkelsen (AKU) har skapt usikkerhet om den faktiske utviklingen. Det litt vanskelige svaret på hvilken av statistikken som gir det riktigste bildet er begge, fordi de måler litt forskjellige ting. Vi er opptatt av ulike aspekt ved arbeidsledigheten. Den er en indikator på størrelsen på uutnyttet kapasitet i økonomien, den sier noe om offentlige utgifter og den er en velferdsindikator.

AKU måler hvor mange som ikke arbeider selv om de aktivt ønsker å arbeide til rådende arbeidsvilkår. Dette målet sier først og fremst noe om nivået på den uutnyttede produksjonskapasiteten i økonomien, men har også klare velferdsmessige implikasjoner. Koblingen til offentlige utgifter er litt mer diffus. AKU er en utvalgsundersøkelse, men populasjonsparameteren – tallet vi ville fått dersom vi hadde en fulltelling – fanger nettopp det vi ønsker å måle, nivået på uutnyttet arbeidstilbud. For årsgjennomsnittene er utvalgsusikkerheten liten også sett i forhold til økningen i ledighet fra 2012 til 2016.

Registrert ledige hos NAV er en fulltelling, men det er ikke arbeidsledighet som mål på uutnyttede ressurser som telles. Det som telles er de som selv registrerer seg som arbeidssøkere hos NAV og som NAV mener har arbeidsevne. I praksis faller dette nær sammen med antall dagpengemottakere. Forhold som ikke trenger å ha noe med konjunktursituasjonen i Norge å gjøre, kan i prinsippet påvirke hvem som blir registrert som ledige hos NAV. Nivået på dette målet kan dermed forandres hvis reglene for rett på dagpenger eller NAVs praksis endres, eller hvis andre lover og regler knyttet til offentlige ytelser, aldersgrenser i arbeidslivet eller skatt endres.

Som svar på spørsmålet om omfanget av tilgjengelig arbeidskraft i økonomien på kort sikt, er det derfor ingen grunn til å gjøre ting vanskeligere enn de er: AKU-ledigheten er den statistikken som gir det beste svaret.

Imidlertid er vi ofte mer opptatt av hvordan utviklingen framover vil bli, enn av hvor stor arbeidsledigheten har vært de siste årene. Hvis spørsmålet er hva ledigheten er i dag eller vil bli i framtiden, er det ikke like enkelt å måle populasjonsparameteren – framtidens ledighet eksisterer ikke engang ennå. Da er vi tvunget til å søke etter og benytte indikatorer av en vesensforskjellig lavere kvalitet enn data- og metodegrunnet som SSBs eller NAVs statistikker bygger på. Mens våre statistikker ofte definisjonsmessig er fasiten for den historiske utviklingen, vil våre framskrivninger og prognoser nesten alltid bomme på den faktiske utviklingen, uten at det gjør dem mindre viktige eller nødvendige – det er tross alt bare framtiden vi har mulighet til å påvirke.

Nye datakilder og metoder åpner nye muligheter. Siden 2015 har vi for eksempel sysselsettingsdata for alle lønnstakere i Norge hver måned. En ny korttidsstatistikk basert på dette er på trappene. Det er et strategisk satsingsområde for SSB å ta i bruk nye datakilder. Her vil det skje mye framover både i Norge og ellers i verden, og foreløpige ideer til tidlige indikatorer på konjunkturutviklingen har omfattet mye ulikt, som for eksempel daglige målinger av medieopp-slag eller bomplasseringer på veiene. I prognosemodeller kan registrerte ledige hos NAV være vel så godt egnet som mer eller mindre tilfeldige svingninger som følge av utvalgsusikkerhetene i AKU-ledigheten.

Skal man forsøke å lage prognoser litt lengre fram i tid, vokser behovet for teoretisk forankring. Våre konjunkturanalyser har god teoretisk forankring, er solid empirisk fundert og inkluderer også variable som fanger aktørenes forventninger til den framtidige utviklingen. I våre nye prognoser holder vi fast ved hovedbildet fra mars om at vi er nær konjunkturbunnen, og at arbeidsledigheten – målt ved AKU-ledigheten – langsomt vil falle framover. Prognosene våre inkluderer som alltid en rekke usikre forutsetninger, og vi må passe på at de spesifikke tallene i prognosene ikke tar bort oppmerksomheten fra de gode og viktige drøftingene av prognosenes premisser.